

Alice Töyrylä

Vennun salarakas ja koiransa
Hellstedtin henkeen
Näytelmä

HISTORIAA JA KUNTARAKKAUTTA VARSINAIS-SUOMESTA

Kuntalaiset, yhteiskunnallinen muutos, talonpoikaiskapinat, kansanperinne, Suomen sota, teatteri,
näytelmä, kuunnelma, elokuva

Alice Töyrylä

Hellstedtin henkeen

Näytelmä

Hellstedtin henkeen

Näytelmä

Kirjoittanut Alice Töyrylä 2011-2016

Pohjautuu samannimiseen romaaniin

Tekijänoikeudet rajoittavat tämän teoksen käyttöä.
Teoksen käytöstä tulee hankkia oikeudenhaltijan suostumus.

© 2016 ALICE TÖYRYLÄ
TAITTO ALICE TÖYRYLÄ
KUSTANTAJA: BoD – BOOK ON DEMAND,
HELSINKI, SUOMI
VALMISTAJA: BoD – BOOK ON DEMAND,
NORDERSTEDT, SAKSA 2016
ISBN 9789523395169

*Kiitos Andersille jalanjäljistä,
arvokkaista ja ansiokkaista
historian tutkimuksista*

LUKIJALLE

"Maaseutu on rajattoman intohimon, loputtoman luovuuden lähde ja rohkeiden sanojen ilmoille kirvoittaja."

Hellstedtin henkeen on osin fiktiivinen tarina, joka sijoittuu vuoden 1981 Varsinais-Suomen, itsenäisen Kiikalan - ja rajanaapurin itsenäisen Someron kunnan ihmisten maaseutu elämään. Vuoden 1808 verinen tapahtuma vastarintaliikkeineen, nostattaa verenperintönä kulkeneen kapinahengen kyläläisten mieliin, kunnan herrojen suunnitelmia ja - päätöksiä vastaan. Historian haavoista kumpuava juopa synnyttää kitkaa, saaden talonpojat pitämään yhtä ja puolustamaan omiaan.

Tarina tuo päivänvaloon ansioituneen Ruotsalaisen Anders Perssonin (Historioitsija ja Meteorologi) kirjan "1808 - Gerillakriget i Finland" (1986, 2007), "Suomen sodan unohdetut sankarit" (Suom.1988). Hänen ansiokkaat tutkimukset perustuvat vankkoihin arkistotietoihin, muun muassa Varsinais-Suomen historiallisista tapahtumista.

Huumori ja satiiri siivittävät matkaa. Vauhdikkaasti kuljetaan vanhaa mutkikasta kylätietä pitkin, tutustutaan kylän ihmisiin ja heidän ajatuksiin sekä omintakeisiin, että jännittäviin mutta oi, niin rakastettaviin "pikku puuhiin" pintaa syvemmältä. Näytelmän hahmot ovat fiktiivisiä.

A.T:lä

Lukijalle

Henkilöt	9-10
Sovittaminen ja näyttämökuvat	10-14
Lyhyesti näytelmän taustaa historian valossa.....	12-13
I. Näytös. Näyttämökuvat 1-28	14-167
II. Näytös. Näyttämökuvat 29-44	167-294
III. Näytös. Näyttämökuvat 45-49	294-318
Kirjallisuus, lähteet ja liitteet	319-322

H E N K I L Ö T:

Alma Yrjölä os. Åreldskog, (s.1921) Arvo Yrjölän puoliso, emäntä,
Vennun äiti, kiivasotteinen, rivakka, ruotsalaista syntyperää
Arvo Gunnarin poika Yrjölä, (s.1921) juonitteleva isäntä, Alman
puoliso, maanviljelijä, sodan veteraani, kunnanhallituksen jäsen,
mukana kiinteistö bisneksissä, suomalaista syntyperää
Vennu Järvelä os. Yrjölä (s.1961), pientilallinen.

Alma ja Arvo Yrjölän tytär. Erno Järvelän puoliso
Erno Järvelä (s.1961), pientilallinen, Vennun puoliso
Tyyne ja Jooseppi Järvelä, eläkeläispariskunta. Ernon vanhemmat
Martti Kuru (s.1937), kauppias, eronnut ja hieman erakoitunut
kauppatieteiden maisteri, hänellä on koira
Eki Laakso (s.1940), autokauppias, hänellä on koira
Liisa (s. Haapavaara, e. Kuru, n. Laakso. s.1940) edellisen puoliso
Paavo Kuru (s.1960), Martti Kurun poika
Pirkko Rousku (s.1947), kärkeä, punahiuksinen, sinkku, pankkineiti,
hänellä on koira

Taisto Koivisto (s.1921), maanviljelijä, sikatilallinen, sodan
veteraani

Eero Koivisto (s.1951) Taiston poika

Mikko Mäkelä (s.1941), palomestari

Saima Tyni (s.1958), kättilö, Mikko Mäkelän puoliso

Veikko Einari Paakkinen (s.1922) lihakauppias, teurastamonpitäjä

Kalevi Karakoski (s.1931), Käkälän Pankin pankinjohtaja

Vilho Vuorela (s.1918), pian eläkkeelle jäävä kunnanjohtaja,
nallekarhumainen

Heikki Jyrkkäkoski (s.1936), poliisi, hänellä on koira

Anni Jyrkkäkoski, (s.1940) edellisen puoliso

Aapo Jyrkkäkoski (s.1960), työssä kunnanvirastossa

Matias Jyrkkäkoski (s.1961), Aapon nuorempi veli

Unto Luukkanen (s.1939), omalaatuinen pastori

Vilho Korpela (s.1931), kellonkorjaaja, puuseppä

Einari Sakkila (s.1937), sekatavarakauppias

Veikko Kämäräinen (s.1947), maanviljelijä, hänellä on koira

Ville Veikonpoika Kämäräinen, 8 vuotias koululainen
Olli Oinonen (s.1924), viljasiilonhoitaja
Helge Grunström (s.1958), Rakennusinsinööri
Heikki Häkkilä (s.1958), Rakennusinsinööri, hänellä on koira
Kaisa (s.1951) ja Keijo (s.1951) Valander, koiran kasvattajat
Sulo Österman (s.1944), vakuutusyhtiömies
Risto Salonen (s.1960), hevospies, rumpua lyövä mies, hänellä on
koira
Oiva Mäkinen (s.1933), sorakeisari
Vastaanoton virkailija ja sairaanhoitaja, naisia kaksi
Onerva (s.1921), iäkäs "sutjakka" nainen
Eeva Alitalo (s.1944), apteekkari
Timppa (s.1956) ja Pipsa (s.1956), pariskunta, huoltoaseman pitäjät
Marjatta, kyläkaupan omistaja
Ulla, kassaharjoittelija
Myyjä, kyläkaupan lihatiskin takana
Anna Ojala (s.1944), kirjastotyöntekijä, sisko Elina (s.1945),
heillä on koira.
Ritu Ranni (s.1945), nainen, hänellä on koira
Kauko Kullervo (s.1960), hevosohtastaja, hänellä on koira
Rane Kuikkanen (s.1960), hevosohtastaja
Sanomalehden jakaja
Kyläläisiä, mahdollisuuksien mukaan kaiken ikäisiä miehiä ja naisia
sekä lapsia. (jäljempänä)
Kanttoriurkuri, juuri opintonsa päättänyt
Musiikkia, yksinlaulua/yhteislaulua
Lisäksi ääniä

SOVITTAMINEN

Sovitettaessa lyhyeksi näytelmäksi kohtaukset valitaan käytettävissä olevien näyttelijöiden määrän mukaan tarinan kokonaisuuden muuttumatta. Parenteesissa ( ) on ilmaistu esimerkiksi henkilöiden toimintoja tai näyttämötilan kuvauksia kuten lavastusta, pukuja, liikkumista, eleitä jne. koskevat ohjeet.

Sovitettavissa

- *Kokoillan näytelmä/Lyhyet näytelmät/ Kesäteatterit*
- *Radioteatteri kuunnelma*
- *Televisiosarja*
- *Elokuva (toivotaan sovitettavan alkuperäiseen historialliseen maisemaan ja romaanin syntysijoille Varsinais-Suomi, Kiikalan - ja Someron seutu)*

Tapahtuu vuonna 1981 pienessä maaseutukylässä aurinkoisina kesäkuun viikonlopun päivinä perjantai-, ja maanantaipäivien kuluessa.

Seinäkalenterin päivät: Perjantai 5.6, Lauantai 6.6, Sunnuntai 7.6 ja Maanantai 8.6

Näyttämökuvat

I Kuusi näyttämökuvaa: kylätie, pihapiiri (navetta), pankki, Eteläkärjen torppa, sikatila, henkilöauto, kellonkorjaajan verstaas

Mahdollinen väliaika

II Viisi näyttämökuvaa: Yrjölän talon pirtti, aitta - pirtti, kirkko, kahvila - konehalli, kunnanvirasto

Mahdollinen väliaika

III Neljä näyttämökuvaa: ensiapuasema, torpan tupa, kylätie - kunnanvirasto

LOPPU

Näyttämökuvat soveltaen

I Näytös (Näyttämökuvat 1-28. Sivut 14-167)

Mahdollinen väliaika

II Näytös (Näyttämökuvat 29-44. Sivut 167-294)

Mahdollinen väliaika

III Näytös (Näyttämökuvat 45-49. Sivut 294-318)

LOPPU

LYHYESTI NÄYTELMÄN TAUSTAA HISTORIAN VALOSSA

Suomen sodasta 1808 - 1809 keskitetään kirjoituksissa huomio lähes aina johtomiehiin ja armeijaan. Vähemmälle huomiolle jääneiden rahvaan ja talonpoikien taisteluista venäjän kasakoita vastaan on kirjoittanut historioitsija Anders Persson. Persson perustaa kirjoituksensa kirjassa Suomen sodan unohdetut sankarit (Otava) vankkoihin arkistotietoihin.

Kirjassa Anders Persson mainitsee mm. entisen kersantti Erik Hellstedtin asuneen Kiikalan pitäjän Lautelan kylässä Salon itäpuolella. Hellstedt oli joutunut viranomaisten kynsiin kieltäydyttyään vannomasta uskollisuusvalaa venäläisille. Venäjämielinen maaherra von Troil katsoi, että Hellstedt on >> vahingollinen yhteiskunnan jäsen >> ja tästä syystä hänet oli vangittava ja tuomittava rikkurina. Hellstedt yritettiin pidättää kotoa, mutta sana nimismies Tenlenin ja kapteeni Harinotovin sekä venäläisten kasakoiden tulosta kiiri nopeasti ja niin järjestäytyneen vastarintaliikkeen miehet tulivat Hellstedtin avuksi. Taistelussa venäläiset kasakat hyökkäsivät talonpoikien kimppuun Kiikalan Rekijoen sillalla. Kaksi kasakkaa sai surmansa ja

vangit joihin Hellstedt lukeutui, vapautettiin. Kerronnan edetessä parenteeseissa esitetty toiminta (Hellstedtin pidätys ym.) voidaan kuvata esimerkiksi taustalla pyörivän mustavalkoisen (jäljempänä) tilanteista näytellyn filmin keinoin.

Vuoden 1808 verinen tapahtuma vastarintaliikkeineen ei ole talonpoikien mielestä unohtunut. Vuonna 1981 entisen kapteeni Erik Hellstedtin henki elää yhä vahvana ja väkevänä talonpoikien keskuudessa Kiikalassa ja Somerolla saaden talonpojat kapinoimaan kunnan herrojen suunnitelmia ja - päätöksiä vastaan.

Tapahtuu vuonna 1981 pienessä maaseutukylässä kesäisen viikonlopun perjantai- ja maanantaipäivien kuluessa. Ajankulua voidaan ilmaista valaistuksen, aurinkokellon avulla ja/tai taustalla näkyvän kyläkirjon tornissa olevan kellon avulla. 1980-lukua voidaan kuvata ajalle tyypillisen vaatetuksen ja - tavaroiden kuten huonekalut ja työvälineet keinoin. Sana värme on tässä yleisnimitys tavaroista. Näytelmässä puhutaan suomen-, ja ruotsin kieltä sekä Varsinais - Suomen murretta.

ASIASANAT: Kuntalaiset, yhteiskunnallinen muutos, talonpoikaiskapinat, kansanperinne, Suomen sota, teatteri, näytelmä, kuunnelma, elokuva.

I Näytös
NÄYTTÄMÖKUVA 1.

TAPAHTUMAPAIKKA maaseutukylä.

TAPAHTUMA-AIKA vuosi 1981. Näihin aikoihin vuodesta. Aurinkoinen keskikesä. Yhden viikonlopun (perjantai- maanantai) aikana tapahtuva.

TAPAHTUMAPAIKKA kylätie jonka varrella maatilan portti, ulkopiha missä sijaitsevat talo, aitta ja navetta. Kuvataan perinteinen maaseudun pihapiiri.

ALKUUN lyhyt kuvaus paria kuukautta aiemmasta tapahtumasta. Valaistus vuodenajan mukaan. Vuodenaikaa kevättä voidaan kuvata vihreiden silmuilla olevien puun esimerkiksi koivupuun lehtien avulla. Vuorokaudenaikaa yötä voidaan kuvata valaistuksen avulla ja taustalta kuuluvan linnun kuten pöllön tai huuhkaajan ääntelyn avulla.

ENSIMMÄINEN KOHTAUS

Huuhkaja alkaa äännellä.

Hu huu, hu huu ...

KUVATAAN

Valokiila osuu kylätien varrella hieman vehreyttä versoavaan koivupuuhun paljastaen samalla suureen kiven puun vierellä. Kiven päällä vanha lippalakki.

ARVO (kävelee portille)

Askelten äänet hiekkatiellä voimistuvat

Valokiila suuntaa kohti askelten voimistuvia ääniä maatilan portille.

ARVO kävelee portin eteen vasara ja naulat kädessä sekä valkoinen suuri kyltti kainalossa. Yllään talonpoikaispusero ja henkseli housut sekä jaloissa kuluneet nahkasaappaat. Päättäväisenä ryhtyy naulaamaan kylttiä vanhaan portinpaaluun, välillä sivuille kylätielle vilkuillen. Aikansa soviteltua ja naulattua viimein kyltin, kääntää kyltin ja siihen aiemmin kirjoittamansa tekstin tielle päin. Naulattuaan kyltin portin paaluun kiinni, ottaa pari askelta taaksepäin ja katsoo tyytyväisenä kylttiä. Katsahtaa pari kertaa kylätielle kunnes katse kohdistuu portin viereen suurelle kivelle jonka päällä huomaa lippalakin. Kävelee kiven äärelle. Kumartuu ja ottaa lippalakin käteen, asettaa lippalakin päähän, kääntyy ja kävelee päättäväisenä vasara kädessä pois.

Huuhkajan ääni vaimenee.

Valojen himmennys/
Kuva siirtyy

NÄYTTÄMÖKUVA 2.

TAPAHTUMAPAIKKA kuvataan pihapiiri talo, aitta ja navetta.
TAPAHTUMA-AIKA näihin aikoihin aikaista perjantai-aamua. Aikaa voidaan kuvata esimerkiksi valaistuksen keinoin ja/tai aurinkokellon avulla ja/tai taustalla näkyvän kirkontornissa olevan kellon avulla.

ENSIMMÄINEN KOHTAUS

Taustalla kuuluu lintujen - sekä lehmien ääniä.
Äänet voimistuvat.

KUVATAAN

ALMA seisoo talon avonaisen ulko-oven edessä navetta värmeet päällä, valkoinen huivi päässä ja lypsyämpäri kädessä kun Arvo kävelee tuvasta ulos Alman ohitse.

ARVO: Moro vaan! (Huutaa ja heilauttaa kättä)

ALMA katsoo Arvoa ihmeissään. Puistelee päätä ja kävelee navettaan.

ARVO (matkalla aitalle huomaa kannon. Pysähtyy): Eihän tuohon tarvita kuin kirves kaveriksi. On sitä ennenkin teurastettu ja vertavuodatettu. (Potkaisee kantoa ja kävelee vanhaan hirsiaittaan, aukaisee aitanoven ja astuu sisälle. Aitassa katselee ja etsii tavaroita kunnes löytää seinältä vanhan kalaverkon. Rullaa kalaverkon kainaloon. Kävelee ulos aitasta ja ottaa aitan seinustalta mukaan parit pitkät parrut. Kalaverkko kainalossa, parrut käsissä ja leveä hymy naamalla askeltaa polkua kohti porttia pysähtyen navetan kohdalla)

ALMA häärii sisällä navetassa.

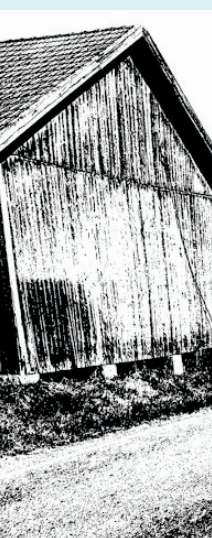
ARVO katsoo navetan ikkunasta sisällä huiskivaa Almaa. Pitkä parru osuu navetan seinään...Klok...Pam

ALMA (syöksyy navetan ovesta ulos, lypsyämpäri kädessä): Herregud rakas Arvo! Nim pal kauhiast säikähdin! Mitä ihmettä sinä täällä ikkunasta minua pelottelet (Osoittaa Arvoa harottavilla talikon piikeillä leukaperään lypsyämpäri toisessa kädessä)

ARVO (selittelee): Rakas Alma. Minä tässä ajattelin niin, että pitää uudet hangot ja talikot sinulle hankkia. Nuo nykyiset ovat rivakassa käytössäsi, niin kovasti paljon jo kuluneet. Somerolta, Sakkilan Einarin sekatavara kaupasta voin ostaa sinulle, hmm...vaikka huomenissa.

ALMA (laskee lypsyämpärin maahan. Tilkka maitoa läikähtää reunan yli): Keskeytit lypsyn!(Katsoo epäilevästi parruja Arvon kädessä) Vaan kerro minulle mitä sinä noilla pitkillä parruilla iso mies?

ARVO: Minä ajattelin vähän siivota.

Näytelmä Hellstedtin henkeen sisältää 49 valmiiksi ideoitua näyttämökuvaa kohtauksineen. Näytelmän tarina pohjautuu kirjoittajan samannimiseen romaaniin (2016). Näytelmä on mahdollista sovittaa kokoillan näytelmäksi teatteriin, kesäteatterin ohjelmistoon (lyhennettynä) sekä televisio- ja radio kuunnelmaksi (sarjat). Tarinan Varsinaissuomalaiset syntysijat historiallisine tapahtumineen tarjoavat erittäin mielenkiintoiset, jännittävät sekä vaikuttavat puitteet myös elokuva- ja TV-ilmaisun toteutukselle.

ASIASANAT: Teatteri, näytelmä, kuunnelma, elokuva.

BoD^{TM}
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi